

Makowiecki, Andrzej Z.

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa w 1995 r. : Sprawozdanie z działalności Wydziałów : Wydział I Językoznawstwa i Historii Literatury : Referaty i streszczenia : Realia czasowe i przestrzenne <Próchna> Wacława Berenta

---

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 58, 85

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Z. Makowiecki

REALIA CZASOWE I PRZESTRZENNE
PRÓCHNA WACŁAWA BERENTA
(Streszczenie)

Powieść Berenta odczytywana jest powszechnie jako uniwersalizująca refleksja nad społecznym statusem artysty z przełomu wieków i tym tłumaczy się zamierzone przez autora ograniczenie informacji o wyglądach świata przedstawionego. Przy ubóstwie realiów powieści i rygorystycznym ich sfunkcjonalizowaniu nabierają one jednak wagi szczególnej. W referacie zajęto się dwoma zakresami realiów: czasowymi i przestrzennymi. Informacje zawarte w powieści każą odrzucić pojawiające się stale w różnych interpretacjach powiązanie „zamachu”, o którym mówi się w tekście *Próchna* z rzeczywistym zamachem na prezydenta USA, Mc Kinleya. Za ustaleniem lokalizacji czasowej powieści na wiosnę 1901 roku przemawiają jednak inne, przywołane w referacie argumenty. Więcej miejsca poświęcono realiom przestrzennym powieści. W rozważaniach nad „geografią” *Próchna* przytoczone zostały liczne informacje pośrednie, pozwalające lokalizować miejsce akcji powieści w Berlinie (nie w Monachium, jak wskazują liczne opracowania dzieła Berenta). Podkreślono także metaforyczne lub aksjosemiotyczne funkcje prezentowanych wygląków przestrzeni, w której poruszają się bohaterowie powieści. Zwrócono więc uwagę na ujemne nacechowanie emocjonalne prawie wszystkich przedstawionych w *Próchnie* miejsc: robotniczych przedmieść, cmentarza, szynku, szpitala, hałaśliwej lub ponurej ulicy wielkomięskiej. Wyraźną konotację ujemną mają także przedstawione w powieści miejsca o nacechowaniu tradycyjnie dodatnim (np. kościół lub park). Wyraźne funkcje wartościujące ma także technika operowania światłem w obrębie świata przedstawionego: przewaga mroku lub całkowitych prawie ciemności ma wyraźnie zachęcać do negatywnych skojarzeń emocjonalnych. Przeprowadzone analizy realiów, w które wyposażony został świat przedstawiony, pozwalają mówić o niezwykle wysokim poziomie autorskiej świadomości Berenta. Za taką oceną przemawia niezwykle konsekwentna sfunkcjonalizacja realiów powieściowych i równie konsekwentne ich wyposażenie w sensory metaforyczne i aksjosemiotyczne – wyglądy przedstawione stają się (podobnie jak wypowiedzi postaci) przekazem przeświadczenia o rozpadzie systemu tradycyjnych wartości.